

TERCER CONGRÉS
CATALANISTA
2008-2009

ÀMBIT DE POLÍTICA

BASE SOCIAL DE LA INDEPENDÈNCIA DE CATALUNYA

3.5 Sistema de partits i elecció de la classe política. Aprofundiment democràtic.

Autor: Sr. Salvador Cardús i Ros

Doctor en Ciències Econòmiques i professor titular en sociologia a la UAB

L'expressió política de la base social independentista

No descobreixo res de nou: és el sistema de partits polítics el que conforma els canals a través dels quals s'expressa la voluntat política dels ciutadans i no a l'inrevés. Són els partits els que forcen, tant com poden, els marcs dins dels quals pensem la política i actuem políticament, i són ells els que volen determinar què és rellevant i què no. És el cas, per exemple, de l'eix dreta-esquerra, que no és tant que existeixi en la pròpia 'realitat', ni que serveixi per discriminar amb claredat les preses de decisió dels governs i les seves conseqüències, i encara menys les nostres pròpies decisions. Tot al contrari, és un eix exagerat pels propis partits per tal d'establir una oposició significativa i alhora simple en les seves lluites simbòliques, a través de la qual puguin forçar la presa de posició dels electors. Tota l'organització al voltant del sistema de partits és pensada, d'altra banda, per donar-li estabilitat. Per posar només un exemple, és notori que la regulació dels temps i dels espais publicitaris en les campanyes electorals estan pensats per afavorir els que ja tenen representació parlamentària i per obstaculitzar qualsevol novetat. L'elector té, lògicament, el seu petit marge de maniobra per votar qui vulgui, però amb la consciència que com més es mogui del corrent central, més inútil esdevindrà el seu vot.

Per la seva banda, com se sap, la llei electoral que regeix en el nostre país també és pensada, fonamentalment, a favor dels interessos de la governació dels propis partits, fins i tot posant-la per davant dels interessos de la governació del país. Les llistes tancades fan que els partits desenvolupin unes estructures molt jerarquitzades i endogàmiques, ja que finalment, des del punt de vista electoral, només compten uns pocs noms. Alhora, forcen una cultura de lleialtats dòcils i disciplinades que faciliten el seu govern intern i anul·len les possibles veus discordants o prou

ambiciosos com per competir amb els qui controlen el partit. La coneguda expressió d'Alfonso Guerra 'qui es bellugui no sortirà a la foto' és d'una exactitud extrema. Aquesta lògica interna dels partits redueix a la mínima expressió el debat ideològic intern i tot queda reduït al desenvolupament d'una fèrria disciplina de partit que assegurí que se seguiran les tàctiques imposades pels estratègics de l'organització. Això suposa un dramàtic empobriment dels partits ja que la cultura corporativa que els regeix tendeix a expulsar fora els perfils que podrien posar en qüestió les cúpules directives i en canvi reforça unes lleialtats la fortalesa de les quals és directament proporcional a la mediocritat dels que s'hi resignen.

El sistema polític, com es pot comprovar ara i adés, resisteix prou bé la desafecció del ciutadà i la seva discordança amb la voluntat popular. Malgrat la capacitat per crear 'estats d'excepció' electorals que volen forçar la participació electoral a cada convocatòria, com si ens hi anés la vida, la meitat de la població se'n sent indiferent o, cada vegada més, opta per una abstenció políticament activa, determinada per aquesta inadequació bàsica entre l'oferta i la demanda política. L'anàlisi, especialment des de 2003, dels transvasaments de vots entre partits o dels partits cap a l'abstenció, a Catalunya, no es pot entendre al marge d'aquest malestar produït pel desajustament entre allò que es pot votar i allò que el ciutadà voldria manifestar a través del vot. Un malestar que, d'altra banda, no es pot menystenir ni amb raons qualitatives ni quantitatives, ja que representa un gruix de vot conscient que, quan es mobilitza, fa pujar i caure governs. Tanmateix, com deia, el sistema resisteix millor aquesta desafecció que no pas sembla disposat a assumir els canvis que hauria de fer per acomodar-se millor a la voluntat popular. De manera que, finalment, tots els partits, diguin el que diguin, prefereixen menys participació electoral i més desafecció ciutadana que no pas fer front al risc que se'ls moguin les coordenades sobre les quals han trobat acomodació.

La conseqüència de tot plegat és que l'avenç notable de la base social independentista a Catalunya dels darrers deu anys -totes les dades disponibles fan pensar que és així- no troba el seu acomodament ni en els partits actuals, ni en els seus discursos, ni en les seves estratègies. Si bé ERC va ser capaç, fins el 2003, d'arreplegar el creixement d'aquest avenç, a partir de llavors va començar el seu propi 'temps de restar' i va deixar de sumar. Per la seva banda, a la vista de l'increment del vot independentista, CiU s'ha vist forçada a accentuar els seus perfils sobiranistes, però la lluita per una nova majoria que li permeti el retorn al govern sembla que posa fre a l'expressió oberta d'aquest decantament. Per dir-ho així, la Casa Gran demana dosis enormes d'ambigüitat i màniga ample, i impedeix un pronunciament clar sobre quina és l'estació de destí final. El cas és que davant del cada vegada més evident abandonament de Catalunya a la seva (mala) sort per part de les estructures d'Estat -governamentals, judicials, mediàtiques...-, els eixos

tradicionals de divisió dreta-esquerra o catalanisme-espanyolisme –i que alhora són els de negociació-, esdevenen menys significatius per a una colla cada vegada més gran de ciutadans. A diferència de les dretes i l'esquerres, que se'n pot ser molt o només una mica, o fins i tot ocupar un 'centre' que estalviï el pronunciament, o fins i tot en l'eix catalanisme –espanyolisme, on hi entre des del regionalisme i l'autonomisme moderat fins a l'independentisme, que també admet totes les tonalitats i matisacions, quan del que es parla és d'un eix de confrontació entre independentistes i unionistes, aquí, les mitges tintes ja no valen. Difícilment té cap sentit ser 'una mica independentista', o 'bastant unionista'. Subjectivament, hom pot estalviar-se de definir-se entre un front o l'altre mentre el marc del sistema polític segueixi insistint en la rellevància de l'eix ideològic dreta-esquerra o de l'eix sentimental espanyolisme-catalanisme. Però quan arriba el moment de definir-se políticament entre l'unionisme o l'independentisme -i que, com diria Miquel Martí i Pol “i arribarà, company, d'això no en dubtis”-, és cert que es pot saltar d'un front a l'altre, però en canvi al mig no hi queda gairebé res. Personalment, tinc la certesa que el dia que el dilema entre unionisme i independentisme sigui políticament pertinent, és a dir, que configuri part del marc de referència política i no sigui fàcil mantenir-s'hi indiferent, sortiran muntanyes d'independentistes de sota les pedres o, com es diu ara, de dins de l'armari. Entretant, la comoditat –vull dir, la rendibilitat- d'una ambigüitat calculada o inconscient, predominarà.

Així doncs, els eixos dreta-esquerra i espanyolisme-catalanisme funcionen com a vies de tren que encarrilen l'expressió d'unes adhesions polítiques que obvien el debat que proposa l'independentisme. I la pregunta del milió és saber a partir de quin moment la base social de l'independentisme tindrà prou força com per provocar un descarrilament d'aquest estat de coses. Si hem de fer cas de les advertències al govern espanyol de l'actual president de la Generalitat, José Montilla, o del màxim dirigent de CiU a Madrid, Josep Antoni Duran i Lleida, el perill de descarrilament és cada vegada més a prop. Que quedi clar que ells avisen perquè no el volen i preferiren que tot seguís ben encarrilat per la via habitual. En canvi, no cal dir que si haguéssim de fer cas de l'espanyolisme més recalcitrant, fa dies que segons ells el tren circula fora de la via. Darrerament, fins i tot sembla que l'independentisme amb responsabilitats de govern se sent incòmode davant l'amenaça de sortir de la via, com quan s'han xiulat els símbols espanyols i Joan Ridao d'ERC ha dit que això no li agradava, coincidint amb els gustos de Zaragoza o Duran i Lleida, i tal com Pujol també va dir que el disgustaven els xiulets al Rei ara fa vint anys a l'Estadi de Montjuïc i pels quals va acabar demanant disculpes al monarca. Sigui com sigui, no s'han de desconsiderar les advertències, les anàlisis o les consideracions d'uns i altres, ni les dels que ja ens veuen fora de la via, ni les dels que s'afanen per tal que restem encarrilats, ni tampoc les d'aquest

independentisme que, de tan tranquil -com l'havia definit Ramon Barnils-, a vegades sembla encantat.

Deia que la gran qüestió és saber en quin moment una base social és prou sòlida, o prou ample, com per fer descarrilar el tren. O, millor dit, per encarrilar-lo en un ample de via propi. Una possibilitat és intentar, com ha dit algú, 'dinamitar' els actuals equilibris. No és fàcil, perquè qualsevol intromissió en aquesta direcció és molt mal rebuda, naturalment. Ciudadanos era una plataforma destinada a desestabilitzar, des de dins, els equilibris actuals, i a favor de l'unionisme. Déu n'hi do, la seva entrada de cavall sicilià al Parlament! Però és notori que no han pogut resistir la tensió i són ells els qui han explotat a mitja legislatura. Ara hi ha rumors d'iniciatives en el sentit contrari i, en contra del que solen dir els pronòstics més oficials, una candidatura independentista transversal, crec que tindria força possibilitats de fer forat electoral i ser al Parlament. En canvi, no estic tan segur que, un cop dins, pogués resistís la pressió d'un sistema que toleraria molt malament la seva entrada en joc, en la mesura que desbarataria totes les estratègies fins ara imaginades. Tot dependria de la capacitat dels seus elements per resistir el xoc i, és clar, del suport popular.

Si, finalment, la base social independentista no tingués una opció electoral per expressar allò que és el seu marc principal de referència política, és a dir, per fer ben visible el dilema unionisme-independentisme, el més probable és que en molt bona part seguís engruixint l'abstencionisme actual. Paradoxalment, es podria donar el cas que mentre la base social independentista creix, l'independentisme polític al Parlament seria menor. I com que a la taula d'en Bernat, qui no hi és no hi és comptat, la pèrdua de contacte polític entre Parlament i societat encara seria més gran. La confortabilitat política de la cambra catalana aniria en detriment de la seva representativitat i, en definitiva, de la seva legitimitat democràtica popular. I no em sembla pas un bon escenari de futur.

Com que mai no he estat partidari en política del 'ara o mai', no diré que estem davant d'un moment transcendental i irrepetible. Qui sap que es pot tardar a encarrilar bé el nostre futur. Tot depèn de la intel·ligència política de l'independentisme, i a fe de Déu que fins ara l'ha tinguda limitada pels experts en escissions a partir de més de tres militants. Bromes a part, el cert és que ara com ara, la base social de l'independentisme va a la deriva, buscant qui sigui capaç de fer de maquinista. El futur és obert, més obert que mai. I aquesta ja és una magnífica notícia.

=====

Barcelona, 30 d'abril de 2009